

ובזה מיושבת קושית אבי עזרי שגגות יג, א בסופו). והמשנה-למלך (שגגות ג, ז) האריך בזה וצדד לכאן ולכאן בדעת הרמב"ם ולא הכריע [ולענין קושית התוס' י"ל להרמב"ם ש'זבח רשעים תועבה' אינו דין תורה. וכן מצדדים בערוך לנר (סנהדרין קיב) ובשירי קרבן לירושלמי שם י, ז]. ולענין עולה נקט המשל"מ כהנחה פשוטה שאם עשה תשובה מביא קרבן לכפר על העשה שעבר בהיותו מומר. ואין כן דעת מהר"ם כאן. וע' גם בספר ראש יוסף; חזו"א ב, יד; אחיעזר ח"ג סד, ה; קובץ ענינים; חדושים ובאורים].  
 ויש מי שכתב לשמוע מדברי הראב"ד (בתו"כ דיבורא החובה ה, ז), שחולק על התוס' (שלמי שמעון).  
 ו. מומר להכעיס לדבר אחד; יש שכתבו להוכיח מהסוגיא ומלשון הרמב"ם (מע"ק ג) שמביא קרבן [על עבירה אחרת] כדי שיחזור בתשובה (ע' בספר דברי אמת 'דברי סופרים' ה; משיב דבר ח"א ח).  
 ז. יש מי שכתב לחדש שדין מומר לענין הבאת קרבן אינו אלא בעובר על איסורי כרת [שעליהם בא הקרבן לכפר] (ע' במובא בדובב מישרים ח"ב סוסי"י לה).  
 ז. בכור ומעשר שאינם באים לרצות, אף לא כעולה – אין לנו לימוד שאינם קרבים כשבעליהם מומר (עפ"י אבני נזר אה"ע סוסי"י תמט).  
 ח. נחלקו הפוסקים אודות מומר לעבודת כוכבים שהקדיש דבר לבית הכנסת, האם דומה לקרבן ואין מקבלים ממנו (מובא ב"י יו"ד רנט; רמ"א או"ח קנד, יא ויו"ד רנד, ב. וכן מומר לחלל שבתות בפרהסיא (מג"א שם). וה"ה מומר להכעיס אפילו בדבר אחד. משנ"ב שם מהפמ"ג), אם לאו (מבי"ט ח"א ריד. מובא בש"ך יו"ד שם סק"ה).

וכל זה בישראל, אבל מהאומות מקבלים אפילו מומר (מכס – בכס חילקתי ולא באומות).  
 אפילו ממינים נכרים האדוקים בעבודת כוכבים (כן מבואר מדברי רב נחמן להלן יג: וברמב"ן שם).

## דף ו

ח. האם הכותים דינם כישראל או כעובדי כוכבים להלכות השונות?

נחלקו תנאים האם כותים גרי אמת היו או גרי אריות (ר"מ סובר גרי אמת הם. ובדעת רבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון – אין הדבר ברור. ערשב"א להלן יד. תוס' מנחות ס: ד"ה רבי יוסי). וכן אמוראים נחלקו בדבר (כדלעיל ג). גם לדעת האומר גרי אמת הם, אסר רבי מאיר את יינם משום מעשה שהיה, שמצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים ועבדוהו. וגזר על כולם משום מיעוטם. וכן רבן גמליאל ובית דינו נמנו וגזרו על שחיטתם מאותו הטעם, ואפילו ישראל עומד ורואה, כנוצר לעיל.  
 בתחילה לא נתקבלה גזרתם. וכן מסר רב נחמן בר יצחק (ה): שרב אסי העיד על רבי יוחנן שאכל משחיטת כותי, ואף רבי אסי עצמו אכל – שהם לא קיבלו האיסור (רבי זירא). ואולם משום מעשה נוסף שארע, גזרו רבי אמי ורבי אסי על הכותים להיותם כגויים גמורים – ונתקבלה. ופרשו 'גויים גמורים' – לענין עירוב, שאם יש לו רשות במבוי, אסר הוא על כל בני המבוי עד שישכיר רשותו לישראל בקנין, כעכו"ם [ואין די בביטול הרשות לשאר בני המבוי, כבישראל].  
 נחלקו פוסקים אחרונים האם עשאוים לכותים כגויים גמורים אם לקולא, או שמא רק לחומרא.

ט. א. האם תערובת דמאי אסורה או מותרת?

ב. האם יש לחוש להחלפת פירות של חבר הנמצאים בידי עם הארץ, או ליטול את שאינו שלו ולהאכיל לאחרים?

א. רבי זירא הוכיח מהתוספתא שתערובת דמאי מותרת, כגון מוריים המעורב בו יין של עם הארץ. אבל אם הגיע ליד החבר יין דמאי כשהוא בעינו, חייב לעשרו [גם אם נתערב בתבשיל. מאירי עפ"י הגמרא]. וכן אם נותן לשכנתו עיסה לאפות לו, ואומר לה לעשותה משאור שלה – חושש לו משום מעשר, שכיון שאמר לה לעשות משלה, כמערב בידיים הוא. ורפרם נתן טעם אחר: שהשאור עשוי לטעם והטעם אינו בטל (לפי שהוא מתקן הכל והוא עיקר. הלכך אפילו לקח מעם הארץ תערובת כזו חייב לעשר. אבל יין במוריים וכד' אינו עיקר. רש"י).

א. בירושלמי (דמאי א, ג) נראה שנוקט לאסור תערובת דמאי, דלא כתלמוד דידן (עפ"י חדושי ר' מאיר שמחה).

ב. תערובת דמאי מותרת גם בנותן טעם (עפ"י מאירי). ואולם אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס – הרי זה כ'בעין' וגזרו עליו (עפ"י חזו"א דמאי ד, ה).

תערובת יבש ביבש שהדמאי שבתוכו עומד בעינו, הרי זה דבר שיש לו מתירים שהרי אפשר לעשר, הלכך אינו בטל (עפ"י דרך אמונה מעשר יג, יח בבאור ההלכה).

ג. אפשר ששאור ותבלין לאו דוקא, אלא הוא הדין לכל דבר המעמיד (ע' בית מאיר או"ח תמב, ה).

ד. בגדר 'נותן טעם' בשאור, ואם הוא מדאורייתא – ע' מנחת כהן שער התערובות ג, ג; פרי חדש יו"ד סו"י צח; מנחה אפרים מעשר יב; בית מאיר או"ח תמב, ה; אבני נזר או"ח ססב, ח-ט שנה, יא בהגהה; שבט הלוי ח"ו קא, ד).

ב. אין חוששים להחלפת עם הארץ דבר מאכל של חבר שבידיו במאכל אחר. הלכך הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל, אינו חושש שמא החליפה מאכלו במאכל אחר, ואין צריך לעשר.

ואעפ"י שנחשדו עמי הארץ על המעשרות – משום שאין זה גזל גמור, שהרי זה ממון שאין לו תובעים (תורא"ש יד.).

ואולם באופנים שעם הארץ מורה התר לעצמו ליטול את שאינו שלו – חוששים, כגון הנותן לחמותו מאכל להכינו עבורו, הריהי חשודה שמחלפת את המתקלקל, כי רוצה בתקנת בנה ובושה מחתנה. הלכך מעשר החבר מה שנותן לה (שאם תחליף לא יאה זה נותן לפניו מכשול) ואת מה שנוטל ממנה, שמא החליפה. וכן הדין בפונדקאית, חשודה להחליף משום שמורה התר לעצמה (כדי שיאכל התלמיד פת חמה והיא תאכל קרה, כפרש"י. ובתוס' פרשו להפך: הואיל וטורחת בשבילו מורה התר לעצמה להחליף כדי שתאכל היא את הפת החמה. משא"כ שכנים שרגילים לטרוח אלו לאלו אינם מורים התר).

[רבי יוסי אומר: אין אנו אחראים לרמאים, הלכך אינו מעשר אלא מה שנוטל ממנה. דמאי ג, ה].

אפשר שאין חשש חילוף אלא כשנותן עיסה לע"ה לאפות וכד' שמסור הדבר בידו, אבל לא במפקיד דבר מאכל אצלו (כן צדד הרמב"ן לפי תירוץ אחד. וכן הובא ברמ"א יו"ד קיט, ג שמותר להפקיד אצלו שיחזיר לו הפקדון כמות שהוא).

ולא רק לענין החלפה, אלא גם לענין גזל חוששים במקום שמורה ע"ה התר לעצמו, ולכן אשת חבר הטוחנת עם אשת עם הארץ, חוששים שמא תאכילנה זו משל בעלה מפני שהיא מורה התר לעצמה ליטול מבעלה לזו שמסייעתה (כפרש"י. ור"ת פירש שהתבואה של החבר וחשודה אשת עם הארץ ליטול ממנה ולהאכילה מפני הוראת התר לעצמה).

נחלקו הראשונים באדם החשוד על אכילת איסור שאין רגילים להקל בו, האם חשוד להחליף שהריהו מומר לאותו דבר (ערשב"א ומאירי כאן וע"ז לט: יו"ד קיח, ח קיט, כ ובנו"כ), אם לאו (ע' מגיד משנה מאכ"א ח, ט).

והרמ"א (קיט, יט) כתב שהחשוד לעבור על איסור תורה, חשוד אף להחליף. וחלקו על כך (עט"ז ובהגר"א).